

УДК 334.012.64

ДЕНИСЕНКО М. П.
Київський національний університет технологій та дизайну
КОЛІСНИЧЕНКО П. Т.
Уманський державний педагогічний університет

ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАНЬ РОЗВИТКУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті проведено аналіз проблем прогнозування різних сфер діяльності підприємництва й економічної безпеки малих і середніх підприємств. Надано класифікацію методів прогнозування, що запропоновані різними авторами, та класифікацію методів прогнозування відносно суб'єктивних та об'єктивних критеріїв.

Ключові слова: економічна безпека, малі та середні підприємства, прогнозування, класифікація.

DENYSENKO M.
Kyiv National University of Technologies and Design
KOLISNICHENKO P.
Uman State Pedagogical University

FORECASTING AS AN INSTRUMENT FOR RESEARCH OF DEVELOPMENT AND ECONOMIC SECURITY OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

The article analyzes problems of forecasting of various spheres of entrepreneurship activity and economic security of small and medium-sized enterprises. The basic principles which serve as the basis for realization of the forecast of activity and economic safety of small and medium-sized enterprises has been revealed. The general principles include: scientific substantiation and systemicity, unity, objectivity and flexibility, complexity, alternative, accuracy, feedback, symbiosis, modelling, unification, continuous development or actualization. Special principles include: continuity, target orientation (choice and justification of goals, goals and outcomes of organizations), adequacy of object and object of forecasting to existing objective phenomena and laws of development, security system, optimality use of resources, participation in corporate governance and corporate climate. The problem-purpose traits, which determine the property of methods in the direction of formulation and reception of the main goals facing the forecasting system, has been described. The forecast of the development of small and medium-sized enterprises and their economic security system has been considered as a hypothesis with different options for possible targets, impacts and outcomes of small and medium-sized enterprises and their future economic security systems, organizational measures, resources and business opportunities needed to achieve strategic development goals and economic security. The classification of forecasting methods proposed by different authors and the classification of forecasting methods in relation to subjective and objective criteria has been presented. It has been established that forecasting the development and economic security of small and medium enterprises creates the basis for forming a complex of measures that enable to avoid, predict, eliminate, prevent possible threats to the successful activity of enterprises.

Key words: economic security, small and medium enterprises, forecasting, classification.

Вступ. Поступ економічних відносин у ринкових умовах орієнтує підприємства малого та середнього бізнесу (МСБ) у напрямі організації системи прогнозування різних сфер їхньої діяльності і, передусім, економічної безпеки, як постійного процесу передбачення трансформацій і змін середовища, виявлення загроз ефективній діяльності, налаштування факторів виробництва малого та середнього підприємництва (МСП) для перспективного зростання і вирішення стратегічних завдань. Аналізування результатів діяльності та стратегічного розвитку підприємництва підводить систему менеджменту до доцільності здійснення системних дій для вдосконалення функцій управління, формування прогнозної інформації щодо різних напрямів діяльності МСП. Дослідження феномену прогнозування як засобу передбачення майбуття у діяльності МСП є вкрай цінним й актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Суттєвий внесок у формуванні теоретико-методологічної та практичної основи прогнозування належить відомими економістам В. Геєцю, В. Бесєдіну, І. Євдокимовій, Ю. Гончарову, І. Лукінову, А. Савченку, Б. Панасюку, М. Пашуті, М. Якубовському й іншим. Висвітлення питань зазначеної сфери дослідження здійснювали у своїх роботах такі вчені, як Н. Журавльова, Г. Лопушинська, Л. Канторович, О. Кузьмін, С. Ожегова, С. Покропивний, В. Парсяк, Г. Тарасюк, Л. Шваб та інші. Напрями планування господарської діяльності та прогнозування рівня економічної безпеки відзначені у наукових працях В. Н. Парсяка, М. Б. Журавльової та інших. Однак велику увагу варто відвести розгляду описаного вище питання в контексті господарської діяльності підприємств різних розмірів.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз проблем прогнозування різних сфер діяльності підприємництва й економічної безпеки малих та середніх підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміст терміну “прогнозування” пов’язаний із спектральним поняттям – передбачення, яке розглядають крізь призму випередження відображення дійсності, що ґрунтується на пізнанні законів природи, суспільства та мислення. Прогноз – категорія, яка скеровує практику на певні можливості поступу в майбутньому, водночас прогнозування є засобом для

розроблення різного виду планів і програм [8]. Результати прогнозування, прогнозні дані лягають в основу планування, формування програм розвитку об'єктів, які варто будувати, відштовхуючись не лише від аналізу ретроспективної інформації.

Прогноз розвитку МСП та його системи економічної безпеки будемо розглядати як гіпотезу із різними варіантами подій щодо можливих орієнтирів, наслідків-результатів діяльності МСП та його системи економічної безпеки у майбутньому, необхідних організаційних заходів, ресурсів, можливостей бізнесу для отримання намічених стратегічних цілей розвитку та економічної безпеки.

Всі принципи, що служать основою для здійснення прогнозу діяльності, розвитку та системи економічної безпеки МСП, поділяють на дві категорії: загальні та спеціальні. До загальних здебільшого відносять такі принципи: наукової обґрунтованості та системності, єдності, об'єктивності та гнучкості, комплексності, альтернативності, точності, зворотного зв'язку, симбіозності, моделювання, уніфікації, безперервного розвитку чи актуалізації. У контексті спеціальних принципів найбільшої уваги заслуговують: безперервність, цільова спрямованість (вибір та обґрунтування цілей, мети і результатів діяльності організацій), адекватність предмета й об'єкта прогнозування існуючим об'єктивним явищам і закономірностям розвитку, системі безпеки, оптимальність використання ресурсів, участь в управлінні підприємствами та корпоративний клімат.

У практиці прогнозування діяльності МСП, системи економічної безпеки, доволі часто застосовують широкий сегмент різних методів (див. табл. 1). У дійсності за оцінками вітчизняних зарубіжних експертів налічується більше 150 універсальних методів прогнозування [3, с. 7–12]. Метод прогнозування розглядають як сукупність засобів для розроблення прогнозів, планів і програм; комплекс прийомів і способів мислення, що дають змогу на основі аналізу ретроспективних даних, екзогенних і ендогенних чинників об'єкта прогнозування, а також їхніх вимірів у межах певного явища або процесу виведення судження певної достовірності щодо його майбутнього розвитку [3, с. 7–12; 13, с. 63–65]. В. Н. Парсяк, М. Б. Журавльова застосовують поняття “техніки прогнозування”, що тотожне із методами прогнозування, які діють у сфері малого та середнього бізнесу (МСБ) [9, с. 11]. Вони виділяють такі види технік прогнозування, як якісні та кількісні.

Таблиця 1

Класифікації методів прогнозування, що запропоновані різними авторами

Автори	Методи прогнозування
Л. П. Владимірова	виділяють такі загальнонаукові методи прогнозування: аналіз і синтез, спостереження та експеримент, уява та припущення, аналогія і класифікація, індукція та дедукція, генетичний метод тощо
Г. А. Кандаурова, В. І. Борисевич	виокремлюють інтуїтивні та формалізовані методи (останні вважають найбільш затребуваними у використанні)
А. Ф. Мельник	акцентує увагу на використанні таких методів: системний аналіз, балансовий, нормативний, економіко-математичні та програмно-цільовий
В. Н. Парсяк, М. Б. Журавльова	крім загальновідомих методів прогнозування додають системно-аналітичні, проектно-варіантні та експериментальні. Застосовують поняття “техніки прогнозування”, що тотожне із методами прогнозування, які діють у сфері МСБ. Виділяють якісні та кількісні види технік прогнозування
Г. М. Тарасюк, Л. І. Шваб	розглядають методи у ракурсі трьох підходів: конкретно-історичного, системного та комплексного
Н. П. Федоренко	вирізняє якісний метод прогнозування, який випливає із загальних явищ і закономірностей суспільного розвитку; метод експертних оцінок; економетричне моделювання; метод системного аналізу, що поєднує інтуїтивні й формалізовані методи аналізу

Джерело: складено на основі [2; 7–9]

Враховуючи тип вихідної інформації, яка служить основою здійснення прогнозування, та достовірність отриманих результатів, методи прогнозування групують на експертні та фактографічні [4, с. 90–110; 8, с. 18–19]. З цього погляду класифікацію методів прогнозування наведено у таблиці 2.

Одними із найбільш популярних і поширених методів з класу фактографічних методів прогнозування є такі: прогнозування на основі індикаторів та індексів, кореляційно-регресійні методи, методи екстраполяції функцій, зокрема, аналітична екстраполяція (наприклад, екстраполяція тренду, проста екстраполяція) та адаптивні методи (ковзна середня, експоненціальне згладжування, метод Бокса-Дженкінса, авторегресія тощо).

Висновки

Уся окреслена і виявлена інформація підтверджує тезу, що сучасна наука про систему прогнозування є до кінця не вивченою, у літературних джерелах економічного спрямування описані особливості та властивості методів прогнозування не скомпановані у систематизований вигляд. Методику та методологію прогнозування прийнято використовувати у ході реалізації функції управління – планування, що зумовлює розроблення концепції розвитку, системи економічної безпеки досліджуваного об'єкта

(зокрема, предмета) на перспективу та має найбільшу вагу у процесі втілення різних планів і програм. Прогнозування розвитку та економічної безпеки малих та середніх підприємств створює підґрунтя для формування комплексу заходів, що дають змогу уникнути, передбачити, ліквідувати, запобігти можливим загрозам успішній діяльності підприємств.

Таблиця 2

Класифікація методів прогнозування відносно суб'єктивних та об'єктивних критеріїв

Формалізовані чи фактографічні (об'єктивні)	Інтуїтивні, експертні (суб'єктивні)
Статистичні	Індивідуальні
Інтерполяція	Колективні:
Екстраполяція	Комітети, комісії
Прогнозування на основі регресійних моделей	Фокус-групи
Прогнозування сезонних і циклічних коливань	Метод “мозкової атаки”
Прогнозування на основі індикаторів та індексів	Побудова сценаріїв
Математичне моделювання	Колективної генерації ідей
Структурне моделювання	Метод Дельфі
Інформаційне моделювання	Колективної експертної оцінки
Стохастичне моделювання	Морфологічного аналізу
Нейромережеве моделювання	Інтерв'ю:
Логічні	Самопрогнозування (визначається самостійна оцінка прогнозу та ухвалення рішення)
За аналогією	Формування сценарію (визначенні логіки розвитку досліджуваного об'єкта у різних обставинах та умовах)
Мережеві моделі	Аналітичний метод (всебічний аналіз економічного явища чи процесу та написання аналітичної записки)
Дерево цілей	Колективна експертна оцінка
Прогнозний граф	
Дерево рішень	

Джерело: складено на основі [3–5, 8, 9].

Література

1. Бешелев С. Д. Математико-статистические методы экспертных оценок : [учеб. пособие] / С. Д. Бешелев, Ф. Г. Гурвич. – М. : Статистика, 1974. – 121 с
2. Владимірова Л. П. Прогнозирование и планирование в условиях рынка : [монография] / Л. П. Владимірова. – М. : Экономика, 1995. – 286 с.
3. Грабовецький Б. Є. Економічне прогнозування та планування : [навч. посібник] / Б. Є. Грабовецький. – К. : ЦУЛ, 2003. – 366 с.
4. Домарадська Г. С. Прогнозування і макроекономічне планування : [навч. посібник] / Г. С. Домарадська, Т. М. Гладун, Р. В. Фещур. – Львів : Магнолія-2006, 2007. – 211 с.
5. Ильин А. И. Планирование и прогнозирование на предприятии : учебник / А. И. Ильин. – [2-е изд.] – М. : Новое знание, 2001. – 429 с.
6. Касьяненко В. О. Моделювання та прогнозування економічних процесів. Конспект лекцій : [навч. посібник] / В. О. Касьяненко, Л. В. Старченко. – Суми : Університетська книга, 2006. – 184 с.
7. Комплексное региональное планирование и прогнозирование : [учеб. пособие] / под ред. Н. П. Федоренко, С. О. Коменджян. – М. : Наука, 1989. – 156 с.
8. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування : підручник / [Геєць В. М., Клебанова Т. С., Черняк О. І., Іванов В. В., Дубровіна Н. А. та ін.] – Х. : ІНЖЕК, 2005. – 396 с.
9. Парсяк В. Н. Планування господарської діяльності малих та середніх підприємств : монографія / В. Н. Парсяк, М. Б. Журавльова. – К. : Інститут аграрної економіки, 2001. – 192 с.

References

1. Beshelev S. D., Gurvich F. G. Matematiko-statisticheskie metodyi ekspertnyih otsenok. – M. : Statistika, 1974. – 121 s.
2. Vladimirova L. P. Prognozirovanie i planirovanie v usloviyah rynka. – M. : Ekonomika, 1995. – 286 s.
3. Grabovetskiy B. E. Ekonomichne prognozuvannya ta planuvannya. – K. : TsUL, 2003. – 366 s.
4. Domaradska G. S., Gladun T. M., Feschur R. V. Prognozuvannya i makroekonomichne planuvannya. – Lviv : Magnoliya-2006, 2007. – 211 s.
5. Ilin A. I. Planirovanie i prognozirovanie na predpriyatii. – M. : Novoe znanie, 2001. – 429 s.
6. Kasyanenko V. O., Starchenko L. V. Modelyuvannya ta prognozuvannya ekonomichnih protsesiv. Konspekt lektsiy. – Sumy : Universitetska kniga, 2006. – 184 s.
7. Fedorenko N. P., Komendzhyan S. O. Kompleksnoe regionalnoe planirovanie i prognozirovanie. – M. : Nauka, 1989. – 156 s.
8. Geets V. M., Klebanova T. S., Chernyak O. I., Ivanov V. V., Dubrovina N. A. Modeli i metodi sotsialno-ekonomichnogo prognozuvannya. – H. : INZHEK, 2005. – 396 s.
9. Parsyak V. N., Zhuravlova M. B. Planuvannya gospodarskoyi diyalnosti malih ta serednih pidpriemstv. – K. : Institut agrarnoi ekonomiki, 2001. – 192 s.

Рецензія/Peer review : 27.04.2018

Надрукована/Printed : 31.05.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Хоронжий А. Г.